

JINOYAT PROTSESSI ISHTIROKCHILARINING HUQUQIY MAQOMI

Bozorov Jasurbek Saydulla o'g'li

O'zbekiston Respublikasi Sudyalar oliy kengashi huzuridagi

Sudyalar oliy maktabi

“12.00.09 – Jinoyat protsessi. Kriminalistika, tezkor-qidiruv huquq va sud ekspertizasi” ixtisosligi tayanch doktoranti

Telefon: +99894 338 69 99. jasurbekkbozorovqash@gmail.com

ANOTATSIYA

Ushbu maqolada jinoyat protsess ishtirokchilarining ilmiy va nazariy takliflar. Jinoyat protsess ishtirokchilarining huquqiy maqomi va ularning ta'riflari yuzasidan mavjud kamchiliklarni hamda nazariy adabiyotlarni tahlilidan kelib chiqqan taklif va tavsiyalar, qonunchiligimizda qanday normativ-huquqiy hujjatlar bilan tartibga solinishi va ularning qo'llanilish doirasi hamda ayrim muammolarni o'rgangan holda asosli takliflar keltirib o'tilgan.

Kalit so'zlar: jinoyat protsess, jinoyat protsess ishtirokchilari, jinoyat protsess ishtirokchilarining huquqiy maqomi, normativ-huquqiy hujjat.

АНОТАЦИЯ

В данной статье представлены научно-теоретические предложения участников уголовного процесса. В отношении правового статуса участников уголовного судопроизводства и его определений, предложений и рекомендаций, вытекающих из анализа теоретической литературы, правового статуса участников уголовного судопроизводства и сферы их применения, а также некоторых проблем, и внесение разумных предложений.

Ключевые слова: уголовный процесс, участники уголовного процесса, правовой статус участников уголовного процесса, правовые документы.

ABSTRACT

This article presents scientific and theoretical suggestions of the participants in the criminal process. In relation to the legal status of participants in criminal proceedings and their definitions, suggestions and recommendations arising from the analysis of theoretical literature, the legal status of the participants in the criminal proceedings and the scope of their application, as well as some problems, and making reasonable suggestions raised.

Keywords: protection criminal proceedings, participants in criminal proceedings, legal status of participants in criminal proceedings, legal documents.

Jinoyat protsessi ishtirokchilari deb, jinoyat sudlov ishlarini yuri- tishda qonun bilan belgilangan tartibda muayyan bir funksiyani bajarish- ga yo‘naltirilgan va qonun bilan tegishli huquq va majburiyatlarga ega bo‘lgan davlat organlari, mansabdor shaxslar va fuqarolarga aytiladi.

Amaldagi jinoyat protsessual qonunchilikka ko‘ra, jinoyat sudlov ishlarini yuritish ishtirokchilari ularga qo‘yilgan vazifalarga, muhofaza qiladigan yoki qilinadigan manfaatlariga ko‘ra quyidagi guruhlariga bo‘lib tasniflanadi.

❖ Jinoyat ishini yuritishda ishtirok etuvchi jamoat birlashmalari, jamoalar va ularning vakillari;

❖ Jinoyat ishini yuritishga mas‘ul bo‘lgan davlat organlari va mansabdor shaxslar;

❖ Jinoyat protsessida o‘z manfaatlarini himoya qiladigan shaxslar;

❖ Jinoyat protsessida ishtirok etuvchi boshqa shaxslar;

❖ Jinoyat protsessida o‘z galar manfaatlarini himoya qiladigan shaxslar.

Bundan ko‘rinib turibdiki, jinoyat protsessining ishtirokchilari ularga qo‘yilgan vazifalarga, muhofaza qiladigan yoki qilinadigan manfaatlariga ko‘ra yuqoridagi to‘rtta guruhga bo‘linar ekan. Xo‘sh, bular o‘zining tarkibiga kimlarni oladi.

Jinoyat ishini yuritishda ishtirok etuvchi jamoat birlashmalari, jamoalar va ularning vakillari quyidagilar:

✓ jamoat ayblovchisi;

✓ jamoat himoyachisi.

Jinoyat ishini yuritishga mas‘ul bo‘lgan davlat organlari va mansabdor shaxslari sirasiga esa:

✓ sudya;

✓ xalq maslahatchilari;

✓ sud majlisi kotibi;

✓ prokuror;

✓ tergovchi;

✓ tergov boshqarmasi, bo‘limi, bo‘linmasi, guruhining boshlig‘i va o‘rinbosarlari;

✓ tergovga qadar tekshiruv organlari rahbarlari va mansabdor shaxslari;

✓ surishtiruv organi boshlig‘i, uning o‘rinbosari va surishtiruvchi.

Jinoyat protsessida o‘z manfaatlarini himoya qiladigan shaxslar ham mavjud bo‘lib, bular quyidagilar:

✓ ayblanuvchi;

✓ gumon qilinuvchi;

✓ sudlanuvchi;

✓ jabrlanuvchi;

✓ fuqaroviy da‘vogar;

✓ fuqaroviy javobgar.

Jinoyat protsessida ishtirok etuvchi boshqa shaxslarga quyidagilarni kiritishimiz mumkin:

✓ guvoh;

✓ mutaxassis;

✓ ekspert;

✓ tarjimon;

✓ xolis;

✓ guvohnuig advokati.

Jinoyat protsessida o'z galar manfaatlarini himoya qiladigan shaxslar toifasi ham mavjud bo'lib, ular quyida:

✓ himoyachi;

✓ qonuniy vakil;

✓ vakil.

Jinoyat ishini yuritishda ishtirok etuvchi jamoat birlashmalari, jamoalar va ularning vakillari.

Jinoyat-protsessual kodeksida jinoyat protsessida jamoat birlashmalari va jamoa vakillari ishtirok etishining bir nechta shakli nazarda tutilgan.

Jamoat ayblovchisi va jamoat himoyachisi o'z vazifalarini davlat ayblovchisi va himoyachisi qanday nuqtayi nazarda bo'lishidan qat'i nazar, amalga oshiradigan sud muhokamasining mustaqil va teng huquqli ishtirokchilaridir.

Sud muhokamasida ishtirok etayotgan jamoat ayblovchisi: ish materiallari bilan tanishishga; dalillar taqdim etishga va ularni tekshirishda ishtirok etishga; iltimosnoma berishga; taraflar muzokaralarida so'zga chiqib, ayblovning isbotlangani haqida sudga fikr bildirishga haqlidir. Jamoat ayblovchisi ayblovdan voz kechishga haqli. Shu bilan birga, jamoat ayblovchisi sud muhokamasida ishtirok etishi; jamoat birlashmasi yoki jamoaning fikrini sudda bayon qilishi va ish holatlarini aniqlashga ko'maklashishi shart (Jinoyat-protsessual kodeksining 43-moddasi).

Jinoyat ishini yuritishga mas'ul bo'lgan davlat organlari va mansabdor shaxslari

Jinoyat ishlari yurituviga mas'ul bo'lgan davlat organlari va mansabdor shaxslar ichida sud markaziy o'ringa ega subyektdir. Zero, aynan sud odil sudlov funksiyasini amalga oshirib, jinoyat hodisasi yuzasidan yakuniy qarorni qabul qiladi.

Sudlarda ishlar hay'at hamda yakka tartibda ko'riladi. Jinoyat ishini ko'rib chiqishda sudning tarkibida saylangan va tayinlangan sudyalar hamda xalq maslahatchilari ishtirok etadilar.

Sud hokimiyati o'z vakolatini jinoyat protsessida ishni mazmunan ko'rish, hal qilish va hukm, ajrim hamda qarorlarning umumiyliigi, asosliliigi va adolatliligini tekshirish ishlarini yuritish orqali amalga oshiradi.

Sud vakolatlari

- qamoqqa olish yoki uy qamog‘i tarzidagi ehtiyot chorasini qo‘llash;
- qamoqda saqlash yoki uy qamog‘i muddatini uzaytirish masalalari bilan bog‘liq iltimosnoma, shikoyat va protest ehtiyot chorasini qo‘llash to‘g‘risida ajrim chiqargan sudni, albatta, xabardor qilgan holda ko‘rib chiqish;
- ayblanuvchini lavozimidan chetlashtirish to‘g‘risidagi, shaxsni tibbiy muassasaga joylashtirish haqidagi yoki pasportning (harakatlanish hujjatining) amal qilishini to‘xtatib turish to‘g‘risidagi, ayblanuvchining tibbiy muassasada bo‘lish muddatini uzaytirish to‘g‘risidagi iltimosnomalarni ko‘rib chiqish;
- murdani eksqumatsiya qilish tergov harakatiga ruxsat berish;
- pochta-telegraf jo‘natmalarini xatlash;
- prokurorning amnistiya aktiga asosan, jinoyat ishini qo‘zg‘atishni rad qilish yoki jinoyat ishini tugatish haqidagi yoxud mahkumni jazodan ozod qilish to‘g‘risidagi iltimosnomasini ko‘rib chiqish;
- jinoyat ishini sud muhokamasiga tayyorlash;
- ishni muhokama qilish va hukm chiqarish yoki boshqa qaror qabul qilish;
- ishni apellyatsiya, kassatsiya, taftish tartibida ko‘rib chiqish;
- hukmni ijro ettirish.

Yuqori sudlar, bundan tashqari, o‘z vakolatlari doirasida quyi sudlarning sudlov faoliyati ustidan nazorat olib borish.

Xalq maslahatchisi etib O‘zbekiston Respublikasi fuqarosi o‘ttiz besh yoshdan kichik bo‘lmaganda, yashash yoki ish joyidagi yig‘ilishlarda ikki yarim yilga, harbiy xizmatni o‘tayotgan bo‘lib, saylov kuniga o‘ttiz yoshga to‘lgan bo‘lsa, ikki yarim yil muddatga saylanishi mumkin.

Prokuror sudda taraf sifatida ishtirok etib, uning vazifasi - davlat ayblovini qo‘llab-quvvatlash va sud oldida sudlanuvchining aybini tasdiqlovchi dalillarni to‘plash, o‘zining ayblov xulosa yoki ayblov dalolatnomalarini sud oldida isbotlab berish, sudlanuvchiga nisbatan tegishli jazo tayinlashni so‘rash. Ayblovni quvvatlash yoki sud muhokamasida aybi isbotlanmagan bo‘lsa, ayblovdan voz kechish - bu prokurorning suddagi ishtirokining asosiy mazmunini tashkil etib, uning sud muhokamasining qatnashchisi sifatidagi protsessual holatini aniqlab beradi.

Jinoyat ishi bo‘yicha **dastlabki tergovni** amalga oshirish vakolatiga ega organlar prokuratura, ichki ishlar va davlat xavfsizlik xizmati tergovchilari (ayrim hollarda prokuror) hisoblanadi.

Tergovchi - dastlabki tergov bosqichida qonuniylik va fuqarolarning huquq va erkinliklarini ta‘minlash, jinoyat sodir etgan har bir shaxsning jazosiz qolmasligi va hech bir aybsiz shaxsning jinoiy javobgarlikka tortilishiga yo‘l qo‘yilmasligi uchun qonunni to‘g‘ri qo‘llashga mas‘ul bo‘lgan jinoyat protsessining ishtirokchisidir.

Tergov bo‘limining rahbari ham dastlabki tergovni olib borish huquqiga ega.

Tergovchining faoliyati ustidan tashkiliy- protsessual rahbarlikni amalga oshiruvchi shaxslar ro'yxati Jinoyat-protsessual kodeksining 37-moddasida belgilangan: tergov boshqarmasi, bo'limi, bo'linmasi, guruhi boshlig'i va uning o'rinbosari. O'zining mazmuni va hajmiga ko'ra ularning vakolatlari murakkab xarakterga ega. Bu vakolatlar, birinchi tarafdan, tergov bo'linmasining boshlig'iga tegishli bo'lib, ular tergovchi faoliyatini boshqarish va nazorat qilishni ko'zda tutsa, ikkinchi tarafdan, tergov bo'limi boshlig'i jinoyat ishini shaxsan tergov qilish vaqtida foydalanadigan tergovchining vakolatlaridir.

Jinoyat ishini yuritishga mas'ul bo'lgan davlat organi va mansabdor shaxslar qatoriga **tergovga qadar tekshiruv organlari** ham kiradi.

Jinoyat-protsessual kodeksining 38-moddasida belgilangan organlar tergovga qadar tekshiruv organlari hisoblanadi.

Surishtiruv organlari quyidagilardan iborat:

- 1) ichki ishlar organlari;
- 2) O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Iqtisodiy jinoyatchilikka qarshi kurashish departamenti va uning joylardagi bo'linmalari;
- 3) O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Majburiy ijro byurosi va uning joylardagi bo'linmalari;
- 4) O'zbekiston Respublikasi Davlat bojxona qo'mitasi va uning joylardagi bo'linmalari;
- 5) O'zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasi va uning joylardagi bo'linmalarining surishtiruvchilari.

Surishtiruv organlari deyilganda, jinoyat ishini qo'zg'atish, tugatish, tamomlash, ehtiyot choralarini tanlash (bundan qamoqqa olish va uy qamog'i mustasno) vakolatlari yuklatilgan surishtiruvchi, surishtiruv bo'linmasi boshlig'i va uning o'rinbosari tushuniladi.

Surishtiruvchi surishtiruvning yo'nalishiga oid barcha qarorlarni mustaqil ravishda qabul qiladi, bundan qonunda prokuror ruxsatini olish nazarda tutilgan hollar mustasno.

Surishtiruv bo'linmasi boshlig'i va uning o'rinbosari vakolatlari esa JPK 39-moddasida sanab o'tilgan bo'lib, ular quyidagilardan iboratdir: ular o'z vakolatlari doirasida jinoyatlarni ochish va ularing oldini olish yuzasidan surishtiruvchilarning o'z vaqtida harakat qilishini nazorat etadilar, jinoyat ishlari bo'yicha surishtiruvni to'la, har tomonlama va xolisona olib borish choralarini ko'radilar; ishlarni tekshirib ko'rishga, surishtiruvchiga surishtiruv yuritish, shaxsni ishda gumon qilinuvchi, ayblanuvchi tariqasida ishtirok qilish uchun jalb etish, jinoyatni tavsif qilish va ayblovning hajmi, ishning yo'nalishini belgilash, ayrim tergov harakatlarini o'tkazish haqida ko'rsatmalar berishga, ishni bir surishtiruvchidan ikkinchi surishtiruvchiga olib berishga, ishni tergov qilishni bir necha surishtiruvchiga topshirishga, shuningdek,

surishtiruvchi vakolatlaridan foydalanib, surishtiruv yuritishda qatnashishga va surishtiruvni shaxsan o'zi olib borishga haqlidir.

Jinoyat protsessida o'z manfaatlarini himoya qiladigan shaxslar.

Himoyachilar va vakillar

Jinoyat protsessida **gumon qilinuvchi, ayblanuvchi, sudlanuvchi** ayblovdan himoyalaniş nuqtayi nazaridan o'z manfaatlarini himoya qilish huquqiga ega bo'lgan asosiy ishtirokchilar hisoblanadi.

Ayblanuvchi, gumon qilinuvchining Jinoyat-protsessual kodeksining 46-, 48-moddalaridagi o'ziga qo'yilgan ayblov yuzasidan (gumon xususida) hamda ishning boshqa har qanday holatlari bo'yicha ko'rsatma va tushuntirish berish huquqi ham jinoyat sudlov ishlarini yuritishda muhim ahamiyatga ega. Mazkur huquqni amalga oshirish uchun tergovni olib boruvchi shaxs va sud ayblanuvchiga ayblovning mohiyatini tushuntirishi va uni qonunda belgilangan tartibda hamda muddatlarda so'roq qilishi lozim.

Ko'rsatma berish ayblanuvchi, gumon qilinuvchining huquqi, lekin majburiyati emas. Biroq bu ayblanuvchining rost yoki yolg'on javob berishiga qonun befarq qarashini bildirmaydi. Sodir etilgan jinoyat to'g'risida haqqoniy ko'rsatma berish, qilmishdan pushaymon bo'lish javobgarlikni yengillashtiruvchi holat hisoblanadi.

Sudlanuvchi quyidagi huquqlarga ega: birinchi instansiya va yuqori instansiya sudi majlislarida ishtirok etish, rad qilish, sud harakatlari va qarorlari ustidan shikoyat qilish, iltimosnomalar qilish va dalillar taqdim etish, sud majlisi bayonnomasi bilan tanishish, ish bo'yicha keltirilgan protestlar, apellyatsiya, kassatsiya shikoyatlaridan xabardor bo'lish va ularga nisbatan e'tirozlar bildirish, oxirgi so'z bilan chiqish huquqiga ega.

Jinoyat, shuningdek, aqli noraso shaxsning ijtimoiy xavfli qilmishi shaxsga ma'naviy, jismoniy yoki mulkiy zarar yetkazgan deb hisoblash uchun dalillar bo'lgan taqdirda, bunday shaxs **jabrlanuvchi** deb e'tirof etiladi.

Jabrlanuvchi deb e'tirof etish haqida surishtiruvchi, tergovchi, prokuror qaror, sud esa ajrim chiqaradi (Jinoyat-protsessual kodeksining 54-moddasi).

Jabrlanuvchiga surishtiruvchi, tergovchi, prokuror va sudning chaqiruviga binoan hozir bo'lish majburiyati yuklangan.

Jabrlanuvchi uzrli sabablarsiz kelmaganda, u JPKning 261-264-moddalariga muvofiq ravishda majburiy keltirilishi mumkin.

Sud muhokamasining mustaqil va teng huquqli ishtirokchisi bo'lgan **fuqaroviy da'vogar va fuqaroviy javobgar** ma'lum protsessual huquq va majburiyatlarga ega.

Fuqaroviy da'vogar fuqaroviy da'vo qo'zg'atish, dalillar taqdim qilish, iltimosnomalar kiritish, sud muhokamasida to'liq qatnashish, fuqaroviy da'voni qo'llab-quvvatlash va uni qanoatlantirishni talab qilish, ish materiallari bilan tanishish hamda ish yuzasidan o'z fikrlarini bayon qilish hamda JPKning 57-moddasida

ko'rsatib o'tilgan boshqa huquqlarga ega.

Fuqaroviy javobgar ayblanuvchi yoki ijtimoiy xavfli qilmish sodir etgan aqli noraso shaxs tomonidan yetkazilgan zarar uchun qonunga ko'ra mulkiy javobgar shaxs, korxon, muassasa yoki tashkilot ishda fuqaroviy javobgar sifatida ishtirok etish uchun jalb qilinishi mumkin.

Fuqaroviy javobgar ayblov va fuqaroviy da'voning mazmunini bilish; da'voga e'tiroz bildirish; tushuntirish berish; o'z manfaatlarini himoya qilish uchun vakil olish; dalillar taqdim qilish; iltimosnoma berish va rad qilish, birinchi instansiya apellyatsiya, kassatsiya va taftish instansiya sudining majlislarida ishtirok etish, sudning harakatlari va qarorlari ustidan shikoyatlar keltirish; sud hukmi va ajrimining fuqaroviy da'voga tegishli qismi ustidan shikoyatlar berish; ish bo'yicha keltirilgan shikoyat va protestlardan xabardor bo'lish hamda ularga nisbatan e'tirozlar bildirish huquqiga egadir.

Himoyachi jinoyat protsessida qonunda ko'rsatilgan tartibda gumon qilinuvchi, ayblanuvchi yoki sudlanuvchining huquq va manfaatlarini himoya qilish hamda ularga zarur yuridik yordam ko'rsatish vakolatiga ega shaxsdir.

Himoyachining ishda ishtirok etishiga jinoyat protsessining har qanday bosqichida, shaxs ushlanganida esa uning harakatlanish erkinligiga bo'lgan huquqi amalda cheklangan paytdan boshlab ruxsat etiladi.

Gumon qilinuvchi, ayblanuvchi, sudlanuvchining iltimosiga ko'ra, surishtiruvchi, tergovchi, prokuror yoki sud ishda himoyachining ishtirok etishini ta'minlaydi.

Advokatning kasbiy burchi unga ish bo'yicha barcha dalillarni obyektiv, har tomonlama va sidqidildan tahlil qilish va baho berish, faktlarni ataylab buzib ko'rsatmaslik, sud va tergovni chalg'itishga urinmaslik, tekshirilayotgan hodisalarga qonuniylik va axloq pozitsiyasidan turib baho berish majburiyatini yuklaydi. Himoyachi haqiqiy, o'ziga ma'lum bo'lgan dalillardan foydalanishi yoki unga ma'lum bo'lgan faktlarga zid keluvchi ishdagi ma'lumotlarni qo'llashi mumkin emas.

Qonuniy vakil ishda ishtirok etishga voyaga yetmagan yoxud belgilangan tartibda muomalaga layoqatsiz deb e'tirof etilgan gumon qilinuvchi, ayblanuvchi, sudlanuvchi, jabrlanuvchining huquq va majburiyatlarini himoya qilish uchun jalb qilinadi.

Yuqoridagi nazariy adabiyotlarni o'rganish jarayonida ko'rishimiz mumkinki, jinoyat protsess ishtirokchilaridan **fuqaroviy da'vogar** va **fuqaroviy javobgar** tushunchalarining to'liq ochib berilmaganligini va ushbu ishtirokchilarni boshqa jinoyat protsess ishtirokchilaridan ajratib turadigan yaqqol bir umumiy jihatning yetishmasligini ko'ramiz. Buning uchun, bir qator xorij yuridik adabiyotlarini va ularning qonunchiligini o'rgangan holda bir qator taklif va tavsiyalar ishlab chiqish o'rinli bo'ladi.

Endi xuddi shu masala yuzasidan xorijiy qonunchilikka yuzlanadigan bo'lsak,

Germaniya jinoyat protsessual kodeksining 406-b-moddasiga ko'ra, fuqarolik protsessual normalariga tegishli sud qarorlarining ijrosi fuqarolik ishlari bo'yicha sud qarorlarini ijro etishga nisbatan qo'llaniladigan qoidalar bilan tartibga solinadi va jinoyat ishlari bo'yicha birinchi instantsiya sudi qaysi tumanda joylashgan bo'lsa, fuqarolik yurisdiksiyasi sudiga tegishli hisoblanadi. Ya'ni Germaniya qonunchiligiga ko'ra, fuqaroviy da'vo jinoyat sudida ko'rib chiqilsa, uning ijrosi bilan shu hududda joylashgan fuqarolik sudi shug'ullanadi. Bu mantiqan to'g'ri hamdir.

Bizning jinoyat qonunchiligimizda esa ijro fuqarolik-protsessual qoidalar asosida qo'llanar ekan, fuqaroviy da'voni ustidan ham nazoratni fuqarolik sudlari ta'minlashi to'g'ri bo'lardi deb hisoblaymiz.

Rossiyalik olim O.V.Nikolaychenko o'zining fuqaroviy da'voni ta'minlash haqidagi bir maqolasida shunday deydi: "Qonun chiqaruvchi jinoyat ishida da'vo qo'zg'atish yetkazilgan zarar va jinoiy harakat o'rtasidagi bog'liqlikdan ikkita maqsadni ko'zlagan: fuqaroviy da'voni ta'minlab, jabrlanuvchilar uchun adolatga tezkor kirish va jinoyatlarning oldini olib, muammolarini hal qilish"¹. Qolaversa, u jinoyat natijasida ziyon yetkazilgan shaxsning manfaatlari ikki huquq tarmog'ining doirasidan muhimroq ekanligini ta'kidlaydi. Ya'ni ushbu jarayonda shaxsning ovvoragarchiligini kamaytirish, muammosini tezkor hal etish, ziyonni qoplash muhim jihatlardan biridir.

Yuqoridagi fikrlardan kelib chiqib, fuqaroviy da'voga oid yana bir jihatga e'tiborimizni qaratsak, "jinoiy hodisa yuz bermaganligi yoki shaxsning jinoyatga daxli bo'lmaganligi, shuningdek, shaxs tomonidan harakat zaruriy mudofaa chegarasidan chiqmagan holda sodir etilganligi munosabati bilan oqlov hukmi chiqarilayotganda, sud JPK 283-moddasi ikkinchi qismi va O'zbekiston Respublikasi Oliy sudi Plenumining "Sud hukmi to'g'risida"gi 2014-yil 23-maydagi 7-sonli qarori 10-bandi to'rtinchi xatboshisiga binoan oqlangan shaxsga nisbatan fuqaroviy da'voni qanoatlantirishni rad etadi"⁴. Ushbu qoida Jinoyat protsessual kodeksida ham, "Jinoyat natijasida yetkazilgan mulkiy ziyonni qoplashga oid qonunchilikni qo'llash bo'yicha sud amaliyoti to'g'risida"gi Oliy sud plenumi qarorida ham keltirib o'tilgan. Yuqoridagidan kelib chiqadiki, agar jabrlanuvchi zaruriy mudofaa chegrasidan chiqmagan holda o'zini yoki o'zga shaxsni himoya qilish chog'ida uchinchi shaxsning mulkiga ziyon yetkazib qo'ysa, fuqaroviy da'voni qoplash rad etiladi va da'vogar shu shaxsga va xuddi shu asoslar bo'yicha fuqaroviy sud ishlarini yuritish tartibida da'vo qo'zg'atish huquqidan mahrum bo'ladi. Ushbu vaziyatda fuqaroviy da'vogarning manfaatlari ziyon yetkazilyapti va uni qoplash masalasi ochiq qolyapti deb hisoblaymiz.

Bundan tashqari, "Jinoyat natijasida yetkazilgan mulkiy ziyonni qoplashga oid

¹ Гражданский Иск В Уголовном Процессе В Аспекте Межотраслевой Преюдиции О.В.Николайченко Саратовская государственная юридическая академия, г. Саратов, Российская Федерация

qonunchilikni qo'llash bo'yicha sud amaliyoti to'g'risida"gi Oliy sud plenumi qarorida shaxsga nisbatan jinoyat ishi JPK 84-moddasi birinchi qismining 1-8-bandlari, beshinchi qismining 1,3-bandlariga muvofiq tugatilgan holda unga nisbatan fuqaroviy da'vo ko'rmay qoldirilishi va manfaatdor shaxslarga ularning fuqaroviy sud ishlarini yuritish tartibida da'vo qo'zg'atish huquqi tushuntirilishi lozimligi keltirilgan. Qolavaersa, jinoyat ishi apellatsiya, kassatsiya tartibida yuqorida ko'rsatilgan asoslarga binoan tugatilganda ham fuqaroviy da'voga nisbatan shunday oqibatlar yuzaga kelishi nazarda tutilgan.

Biroq bu jarayon fuqaroviy da'vogarning ovvoragarchiliklariga, muddat jihatidan zarar ko'rishiga, boy berilgan foydaga olib kelishi mumkin. Ushbu jihatlardan biz jinoyat sudlari yuqoridagi asoslar bo'yicha ishni tugatyotganda ishning fuqaroviy da'voga oid qismini hal etib, ijroni shu tumanga qarovchi fuqarolik sudiga topshirishini o'rinli deb hisoblaymiz.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Sahaddinov S.M. Voyaga yetmaganlar jinoyatchiligi: ilmiy-nazariy, jinoyat-huquqiy va protsessual tahlil. Monografiya / Mas'ul muharrir: professor Z.F.Inog'omjonova. – Toshkent: O'zR FA, 2013. – 300 b.
2. Sahaddinov S.M. Yarashuv instituti: ilmiy-nazariy, jinoyat-huquqiy va protsessual asoslari. Monografiya / Mas'ul muharrir: professor Z.F.Inog'omjonova. – Toshkent: TDYI, 2013. - 336 b.
3. Sud - tibbiy ekspertizani tayinlash va o'tkazishning o'ziga xos xususiyatlari. Ilmiy ommabop risola. – T.: TDYI, 2011.
4. Таран А.С. Обстоятельства, исключаящие участие адвоката в уголовном процессе. Монография. – М.: Юрлитинформ, 2013. – 192 s.
5. Tergov protsessual hujjatlarining namunalari: Amaliy qo'llanma / Mirazov D.M., Cho'tboev M.R. va boshqalar. – T.: O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi, 2012. – 407 b. Тухташева У.А. Теоретические и практические вопросы апелляционного производства в уголовном процессе: монография. –Т.: ТГЮИ, 2007. – 169s.
6. Tuxtasheva U.A. Qamoqqa olish tarzidagi ehtiyot chorasi: tushunchasi va qo'llash tartibi: Amaliy qo'llanma – yuridik fanlar doktoriprofessor M.H. Rustambayev tahriri ostida. T.. TDYI nashriyoti, 2007, -B.87-126.
7. Тухташева У.А. Уголовный процесс.Общая часть. Учебное пособие. – Т.: ТГЮИ, 2007. – 512 s.
8. To'laganova. G.Z. Jinoyat protsessida shaxsiy huquqlarni cheklashmezonlari. Monografiya / prof. G'.A. Abdumajidov tahriri ostida. –T.: TDYI, 2007. -243 b.
9. To'laganova G.Z. Jinoyat protsessida protsessual majburlov va uning o'ziga xos xususiyatlari. Monografiya / prof. G'.A. Abdumajidov tahriri ostida. –T.: TDYI, 2009. –B.156-187.

10. Уголовно-процессуальное право. Особенная часть: учебник для студентов юридических вузов и факультетов. Под общей редакцией Г.Абдумажидова. Т.: “ILM ZIYO”, 2011.- 524s.
11. Уголовный процесс. Общая и Особенная части: учебник для юридических вузов и факультетов / В.В.Вандышев; Межрегиональный институт экономики и права. М.: Контракт, 2010. – 720s.
12. O‘zbekiston Respublikasining Jinoyat-protsessual kodeksiga sharhlar. Mas’ul muharrir prof. G‘.A. Abdumajidov. - T.: TDYI nashriyoti, 2009. – 950 b.
13. O‘zbekiston Respublikasining Jinoyat-protsessual kodeksiga sharhlar / Nashr etish uchun mas’ul U. Tadjixanov. – Toshkent: Adolat, 2000. – 768 b.
14. O‘zbekiston Respublikasi jinoyat protsessual kodeksi.
15. O‘zbekiston Respublikasi fuqarolik protsessual kodeksi.
16. “Jinoyat natijasida yetkazilgan mulkiy ziyonni qoplashga oid qonunchilikni qo‘llash bo‘yicha sud amaliyoti to‘g‘risida”gi Oliy sud plenumining qarori
17. Germaniya Federativ Respublikasi jinoyat protsessual kodeksi.
18. Гражданский Иск В Уголовном Процессе В Аспекте Межотраслевой Преюдиции О.В.Николайченко Саратовская государственная юридическая академия, г. Саратов, Российская Федерация.
19. <https://lex.uz/docs/-3115385>
20. <https://lex.uz/docs/-111460#-255074>.
21. <https://oboloo.com>.
22. <https://www.legislation.wa.gov.au/legislation>.